

TERMINLAR ASOSIDA TIL O'RGATISH SAMARADORLIGI

Shoynazarova Vazira Khushbakovna

The teacher at Termez Institute of Agrotechnologies and Innovative Development E-mail: vaziraxon.ru@mail.ru

Ergasheva Umida Asad qizi

Student of the Termez Institute of Agrotechnologies and Innovative Development

Inson paydo bo'libdiki, doim kasb-hunarga ehtiyoji bor. Chunki, kasb-hunar uning barcha ijtimoiy zarurlari echimi hisoblanadi. Qadimdan har bir kasb-hunarning o'z tartib-qoidalari ishlab chiqilib, ularning bayoni haqida maxsus risolalar yozilgan. Chunonchi: dehqonchilik, duradgorchilik, sartaroshlik, qassoblik, temirchilik, chilangarlik, kulolchilik, chorvachilik, tijorat va boshqa kasb-hunarlarning yozma manbalari bizlargacha yetib kelgan. Albatta, bu odamzodning doimiy ehtiyojidan kelib chiqqan. Hozirda ham ayni kasb-hunar va uning odob-axloqi bilan bog'liq yuzlab nashrlarga ko'zimiz tushadi.

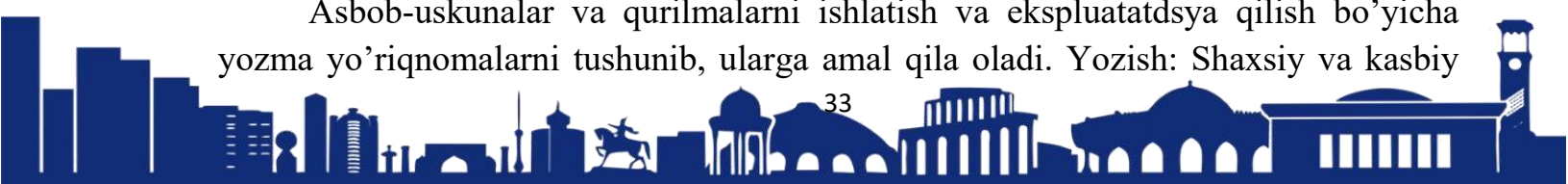
Til o'rganuvchilar quyidagi talablarga muvofiq bo'lishlari kerak. Kasb-hunarga oid mavzulardagi aniq normativ nutqning asosiy ma'nolarini tushuna oladi. Shaxsiy qiziqish yoki kasbga oid kundalik voqealar va dasturlar haqidagi teleradio yangiliklar sekin, biroq ravon gapirilganda ularning asosiy mazmuni va g'oyasini tushuna oladi. Batafsil yozishga yo'riqnomalar yoki ko'rsatmalarni tushuna oladi va ularga amal qila oladi. Tanish mavzudagi muhokamaga kirisha oladi.

Gapirish; Diolog sayohat mobaynida yoki kasbiy sohada vujudga kelishi mumkin bo'lgan aksariyat vaiyatlarda muloqot qila olish. Hammabop, ham kasb-hunarga oid masalalar bo'yicha ma'lumot oladi va bera oladi, hamda fikr almasha oladi.

Yo'riqnomalar yoki ko'rsatmalarni tushunib, amal qila oladi. Rasmiy suhbatda, masalan ishga joylashish yoki stipendya olish uchun bo'ladigan suhbatda oldindan kutsa bo'ladigan savollarga javob bera oladi. Yuzma-yuz muloqotda yoki telefon orqali uchrashuv yoki tadbir vaqti va joyini rejalashtira oladi. Kasb-hunarga oid mavzudagi savollar bera oladi va ularga javob qaytara oladi.

Monolog: Ixtisoslikka oid yoki boshqa tanish mavzularda qisqa mantiqiy fikrlar bilan bog'langan taqdimot qila oladi. O'qish: Ixtisoslik sohalarida faktlarga asoslangan murakkab bo'lmagan matnlarni to'liq tushuna oladi. Kundalik va asosiy kasb-hunarga oid xujjatlardagi, masalan, xabarlar, qisqa rasmiy hujjatlardagi tegishli ma'lumotlarni topa oladi va tushuna oladi.

Asbob-uskunalar va qurilmalarni ishlatish va ekspluatatsiya qilish bo'yicha yozma yo'riqnomalarni tushunib, ularga amal qila oladi. Yozish: Shaxsiy va kasbiy

kontekstlarda qaydlar va xabarlar yozib, ularning shoshilinchligi, muhimligi yoki zarurligini ifodalay oladi. Standart formaga asoslangan qisqa kasbga oid hisobotlar yoza oladi. Ish joyi bilan bog'liq masalalar va vujudga keladigan vaziyatlar bo'yicha oddiy hisobotlar yoza oladi. Rezyume va tavsiya xatlarini yoza oladi.

Til kompetensyasi: Fonetik kompetensya: Taqdimotlar va muhokamalarda ta'kidlash maqsadida urg'u va intonatsiyadan to'g'ri foydalana oladi.

Leksik kompetensya: kasb-hunarga oid lug'at boyligidan faol foydalana oladi. O'z, sohalarida keng tarqalgan xalqaro va turdosh so'zlarni taniydi va ishlata oladi. O'z ixtisosligi doirasi va undan tashqarida so'z tuzilishi elementlari (qo'shma so'zlar, prefikslar, suffikslar, so'z o'zagi)ni taniydi va tushuna oladi.

Grammatik kompetensya: Kommunikativ maqsadlarda zarur bo'ladigan chet tili grammatikasining barcha asosiy elementlarini taniy oladi va ulardan to'g'ri foydalana oladi.

Tadqiqotlarda terminologiya so'zi quyidagi ikki ma'noda qo'llaniladi:

1. Terminologiya bu maxsus ma'noni ifodalovchi so'z va so'z birikmalarining yig'indisi, majmui.

2. Terminologiya bu terminlar, ularning grammatik tuzilishi va tilda amal qilishi bilan bog'liq qonuniyatlarni o'rganish bilan shug'ullanuvchi tilshunoslik fanining bir bo'limidir.

A.A.Reformatskiyning ta'kidlashicha, termin doimo muayyan, terminologik maydonga tegishli bo'ladi va ana shu maydon ichida u birgina ma'noga ega bo'ladi. Demak, ma'lum bir sohaga oid predmet yoki tushunchalarni ifodalovchi terminlar bir-biri bilan ma'nosi, leksik gramatik strukturasi va boshqa xususiyatlari bilan uzviy bog'liq holda terminologiyani tashkil etadilar.

Ingliz tilini talabalarga o'rgatishda Grammatik tarjima usuli, kinetic usul audiovisual, audiolingual va bir qator shu kabi usullardan foydalanishimiz mumkin. Shundan kelib chiqib biz talabalarga dars berayotganimizda talabalarning qiziqishlari hamda ular egallaydigan kasb-hunarga qarab ularga yangi terminlar hamda iboralarni o'rgatib borishimiz zarur. O'rgatish jarayonida talabalarning kasblarida vujudga keladigan vaziyatlarni auditoriyada talabalarni kichik guruhlariga bo'lib yuzaga keltirsak, talabalar o'rganayotgan so'z va terminlar ularning xotirasida yaxshiroq qoladi. Shuningdek axborot texnologiyasi vositalaridan va o'rganilayotgan terminlar yuzasidan xar xil o'yinlar tashkillashtirsak va o'rganilgan termin va iboralarni tez- tez takrorlasak maqsadga muvofiq bo'ladi. Misol tariqasida tibbiyotga yo'nalishidagi talabalarga darslik bilan bir qatorda ularning yo'nalishlariga oid terminlar ham o'rgatib borilishi zarur.

Masalan:

Injury - jarohat

Blood- qon

Injection - ukol

Infection - infektsiya

White coat - oq xalat

Crash - sinish

Glove - qo'lqop

Skalpel - skalper

Bandage - bint

Drug - dori

Hospital - kasalxona

Polyclinic - poliklinika

Vaccine against - qarshi emlash

Cotton - paxta

Shuningdek texnikaga oid misollarni ham keltirish mumkin:

1. Technique - texnika

2. Mechanic - mexanik

3. Automobile - avtomobil

4. Oil change - moy almashtirish

5. Equipment - asbob uskunalar

Alcohol - spirt

Tow - jgut

Ward - palata

Doctor - shifokor

Nurse - hamshira

Patients - bemorlar

Take care of - g'amxo'rlik qilish

Disease - kasallik

Fever - isitma

Flu - tumov

Influenza - gripp

Headache - bosh og'rog'i

Prescription - ritsep

6. Balon - balloons

7. Headlight - fara

8. Accidents - baxtsiz xodisa (avariya)

9. Car seat - mashina o'rindig'i

10. Fix the car - mashina tuzatish

Xulosa qilib aytganda biz yuqoridagi misollarni ro'yxatini uzoq davom ettirishimiz mumkin. Bundan ko'rinib turibdiki agarda biz texnika sohasida o'qiydiganlarga texnikaga, Iqtisod sohasida o'qiydigan talabalarga iqtisodga oid, bank sohasida o'qiydiganlarga bankga oid, qishloq xo'jaligida o'qiydigan talabalarga qishloq xo'jaligiga oid, turizm sohasida tahsil oladigan talabalarga turizmga oid, moliya sohasida tahsil oladigan talabalarga moliyaga oid, tikuvchilik sohasida tahsil oladigan talabalarga tikuvchilikka oid, oshpazlik sohasida tahsil oladigan talabalarga oshpazlikka oid, qandolatchilik sohasida tahsil oladigan talabalarga qandolatchilikka oid shuningdek qolgan barcha sohada tahsil oluvchi kasb-hunar egallovchi talabalarga o'z sohalari bo'yicha terminlar va iboralarni o'rgatib borsak maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Z. Butayev English -Uzbek dictionary. Toshkent 2014
2. Reformatskiy A.A. Что такое термин и терминология //История отечественного терминоведения. - М., 1994.
3. J. Jalolov. Chet tili o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi 2012.
4. O'zbekiston Respublikasi uzluksiz ta'lim tizimining Davlat ta'lim standarti Xalq ta'limi ilmiy metodik jurnal. Toshkent 2013